

jectalment: «no habría palabra mal dicha si no fuera retraída» 'reprochada, tirada en cara' a Cespadosa de Tormes (RFE xv, 256). Com també pot debilitar-se fins a ser simplement 'recordar, recordar-se': «De nostre poncellatge l'abada allà retrèyam, / los ulls de mes Hespèrides, llur front somiador; / mots ignocens d'esposos enamorats nos dèyam, / que 'l cor, al recordar-se'n, se trenca de dolsor», *Atl.* vi, 18a. Amb significat semblant l'oc. ant. *retraire*, el cast. ant. *retraer* (DECH v, 576a19ss.) etc., d'on l'aplicació substantivada oc. ant. *retraire*, cast. ant. *retraer* (o *retráeres*), ja explicats allà, i veg. encara *Hispr* xviii, 9-11.

En una altra direcció semàntica, essent sinònims el romànic *tirar* i el ll. *TRAHERE*, *retraure* prengué el sentit de 'tenir una retirança, assemblar-se': «yo --- creuria --- és Galeàs, qui fo engenrat en la fi<|>la del ric Rey Pescador, cor a él *retrau*, a 'quél linaïga, i a él mostra molt maravelosamente», Reixac (Q., 3.32); «per ço que --- *retragués* a la gentilesa del pare, e no a mercaderia», *Decam.* (vii, § 7, 411.13f., trad. *si traessee* del Boccaccio, ed. 1961, p. 446). De vegades sentit un poc debilitat fins a semblar simplement 'tenir tal o tal aparença': «si la orina *retrau* més blanca que negra, e com li dónes la volta, fa poca scumma e los grans grossos, és limo[s]sa e deu-li donar dolor dejús la spalla», Receptes val. de Mestre Joan a. 1466 (BABL vii, 326). Avui en aquest sentit resta viu en l'aragonès pirinenc: «el escarronero es *retraído* al arto», l'àlber és «*retraído* al chopo», Gavín (1966). I relacionat amb això és l'ús que fa la b.empordanesa V. Català del verb *treure* intr. 'sortir semblant a tal o tal persona': «aquesta criatura *treu* a la seva tia» (Lenín, p. 959).

Fins ací tenim el cas en què la llengua moderna diu *retraure* (és clar que en l'ús val. *retraure* és general a totes; veg. ex. del Maestrat, en GaGirona, *Seidia*, 192, cf. ací *despitralat* a PIT). Les accs. en què més generalment es manté *retraure*, són també antigues, i és precisament perquè foren més generals antigament, que avui s'hi ha mantingut la a: «--- Donaren gran batalla als moros, hon morí molta gent --- Com los moros se volgueren *retraure* dins la ciutat, a la mescla d'ells molts e bons cavallers entraren ensemps ab ells, e prengueren 5 carrers ---», JoMartorell (Ag. I, 368.17); «*retraure's*: recipere se; *retraure's* en la batalla ---», Busa-N.; «sonar al arma ---; sonar a *retraure*: canere receptui; ---», OPou (*ThPu.*, 174). Vegeu-ne moltes cites del *Tirant*, del *Curial* i altres d'aquell temps en el *Dag*.

Altres matisos afins: «*Retraure-s*: arronsar-se», dicc. Torra 1647. 'Confinar-se': «xir de eschola ---; tornar-se'n a casa ---; *retraure's* en la llibreria: abdere se in bibliothecam; ---», OPou (*ThPu.*, 180). Coromines practica conseqüentment la distinció entre *retraure* 'fer un retret' («li *retreu* la seva lletjor») i aquestes altres accs., en les quals usa *retraure*: «l'ànima humana, encongida en el misteri que l'embolca, es *retrau* de tota confiança exterior, i no troba marge per a desplegar les facultats superiors de l'esperit» (comprovat en l'autògraf, com també els altres); «al bisbe --- ells li deien que no li volien mal, i que escollís la casa on

es volia *retraure*»; «La Teresa --- es *retrau* en un gest felí ---»; i també en l'acc. bèl·lica: «el ferit fou dut en una llitera a l'Hospital Militar i els altres reberen l'ordre de *retraure's* sense dir res a ningú» (*L'Esperit de Finesa* viii, 169; *Viatge a Màlaga*, 1934; *Viatge a Amèrica*, 1930; *Prometeu* xii, § 4, p. 207).

En acc. 'confinat' usava *retraït* el B. de Maldà, potser per distingit de *retret* '(home) abstret, reservat': «dalt, en una estància separada, quedan recullides les dones que se guardan, y dintre de la Seu --- sobre la tribuna dels monjos, hòmens *retrahits* per deutes o altres delictes» (*Excursions*, p. 11).

Retret, en Llull trobem *fer retret* alhora en el sentit favorable de 'ostentar un mèrit' i en el pejoratiu de 'reprotxar, retraure al qui no es porta bé'. «Con seran benuyrats aquells qui feran *retret* al Fill de Déu, mostrant les nafres e-ls trebays que per ell auran sostenguts --- e tan maluyrats seran aquells qui, al dia perillós, vendran ab les mans buydes, e no auran de què fassen *retret* al Fill de Déu, qui-ls ferà *retret* ab ses nafres de son cors, e ab la passió que sostenc per amor d'ells», *Do. Pu.* (Gili, p. 35). En la 2.ª meitat del segle XIV ja apareix neta l'acc. 'imputació d'una culpa o deficiència': «si la cort de Roma volia fer *retret* per Sardenya, no-s pot fer, ans nós lo-us podem fer», *Cròn.* del Cerimoniós, 30; «si --- ton marit serà scalfat e tornat de vi, que-t guarts no li-n faces *retreyt* per cosa del món», *Regiment de Pri.*, 586.⁴ «—Del que sabeu / may me-n parlau, / ni-m revelau / vostres secrets—. / Cent mil *retrets* semblants me deya», JRoig (*Spill*, 4376). «Déu no m'o tinga en *retret* / que no escrigui, ben segur», escrivia B. C. Aribau el 1845 (p. p. Montoliu en l'obra sobre l'autor de la *Oda*, p. 285).

Retret 'recambró': Les monges tenen per a llurs amants «--- / passos, atalls, / amagatalls, / caus e *retrets*, / sostres secrets / ---», JRoig (*Spill*, 5454; altre en v. 8713, text en TALAIA); «*retret*: recessus; r. de dones: gynecium», Busa-N.; «lo *retret* de les dones: gynecium; la cambra ---, parir ---». Del català va passar al cast. *retrete* [1438, cites cast. i arag., S. xvi, DECH], i potser també al «*retraict*: lieux d'aisances» que en francès és peculiar de Rabelais. En cast. també designà altres menes de cambreta; del cast. com a castellanisme el reprèn el B. de Maldà usant *lo retrete* per a un 'recambró d'estudi' (*Coll. B. V.*, 211).

Distint, si bé també format amb *tret* 'sortit' és el men. *retret* 'tany d'alzina, olivera o ullastre', *Cost. Manc.* i, 156, § 615. *Retreta* significa originàriament 'retirada', com el fr. *retraite*, que com a nom d'un toc militar passà al cast. *retreta* [1739] i així mateix al català. Entre nosaltres n'hi havia hagut cert ús en altres sentits: 'retret, imputació' Busa-N. (supra) *fer retreta* 'refugiar-se': «Pus lo Pater-Nostr' és dit, / senyem-nos ab la mà dreta: / Pare, Fill e Sant Spirit: / en tal loc deu fer *retreta* / tot cathòlic cristià» a. 1487 (RLR xxxii, 357).

Retraent ant. 'que es retira esferèit, poruc', cita de l'*Orde de Cavayleria* en el *Dag. Retraiment* [DTò. 1647]. Cultismes: *Retracció* [Lab.], *retractor*. *Retrac-*